

Monikulttuurisen perheen kohtaaminen lapsiperheen erotilanteessa

LAPE - Eropalveluiden työpajapäivä 15.5.2018

Työpajan ohjelma

- Esittäytyminen ja alkulämmittely
- Suvi Nieminen, LAPE Pirkanmaa:
Johdatus monikulttuuristen perheiden tarpeisiin ja (kulttuurisensitiiviseen) kohtaamiseen erotilanteissa
- Fardin Abbasi ja Sari Mattila, Didar/ Setlementti Tampere ry:
Asiakkuudessa maahanmuuttajataustainen eroperhe
- Case-perheet:
 - Työskentely (n. 30 min.)
 - Yhteinen koonti (n. 30 min.)

*Millaisia ajatuksia, tunteita ja/tai kysymyksiä
monikulttuuristen perheiden kohtaaminen
erotilanteissa herättää?*

MONIKULTTUURISUUS, MAAHANMUUTTAJA, ETNINEN VÄHEMMISTÖ...

TARPEET?

Monikulttuurisen perheen kohtaaminen erotilanteessa: *Kulttuuri*

- *Kenen kulttuuri?* Ei vain muiden vaan myös meidän.
- *Mikä kulttuuri?* Kulttuurin erilaiset ulottuvuudet: Kansallinen, etninen, vähemmistö, perhe...
- Yksilön kokemus- ja näkemysmaailmaa muovaavat monet eri tekijät. Jokainen toteuttaa kulttuuriaan omalla tavallaan riippuen mm. yhteiskunnallisesta asemasta, koulutustaustasta, perhetaustasta, asuinpaikasta, henkilökohtaisista kokemuksista...
 - Sama lähtömaa, sama uskonto → Perhe/ pariskunta voi olla hyvin liberaali, hyvin konservatiivinen tai jotain siltä väliltä
 - Yleistäminen ja oletukset johtavat helposti harhaan
- Käsitukset ”normaalista”, ”hyvästä” ja ”oikeasta” osittain kulttuurisidonnaisia
- Kulttuuria voidaan käyttää (tahallisesti) myös väärin: Sillä voidaan yrittää selittää tai oikeuttaa asioita, joissa on taustalla muita tekijöitä.
 - Kulttuurisia toimintatapoja tulee punnita suhteessa lakeihin ja universaaleihin ihmisoikeuksiin

Monikulttuurisen perheen kohtaaminen erotilanteessa: *Eriyistarpeita ja -huomioita*

Muuttoperusteesta riippumatta maahanmuutto on aina suuri muutos elämässä, johon liittyy erilaisia sopeutumista vaativia prosesseja. Nämä asettavat omia haasteitaan sekä parisuhteessa että erotilanteessa.

- Viralliset asiat (esim. oleskelulupa, huoltajuus)
- Yksilöllinen vs. yhteisöllinen tapa elää ja nähdä asioita
 - Erilaiset käsitykset perheestä ja perheenjäsenten rooleista
 - Kunnian merkitys
 - Ympäröivän yhteiskunnan vs. perheen/yhteisön odotukset ja vaatimukset
- Eroaminen monissa yhteisöissä tabu, ei sosiaalisesti hyväksyttyä
 - Eron päätyvät tilanteet usein kärjistyneitä
- Lähi-/tukiverkostojen vähäisyys/puute
 - Tukiverkoston tarve eroa harkitessa, erotilanteessa ja eron jälkeen (vertaistuki, ammattilainen)
- Aikaisemmista kokemuksista johtuen luottamus viranomaisten toimintaan voi olla hyvin heikko
 - Luottamussuhteen rakentaminen
 - Toiseuden kokeminen
- Yhteisen kielen puute tai haasteet
 - Esim. kynnys puhelinpalvelujen käyttämiseen voi olla korkea, sähköisten palveluiden käyttäminen haasteellista
 - Tulkkaus – omat haasteensa
- Huomattava epäsuhta osapuolten välisissä valtasuhteissa ja resurssien (sosiaalinen, taloudellinen, kulttuurinen) jakautumisessa
 - Erilaiset toimijuuden ehdot ja mahdollisuudet puolisoiden välillä

**Setlementti
Tampere**

DIDAR

- ❖ Setlementti Tampere ry:n kriisi- ja väkivaltatyön yksikkö, jossa työskennellään kunniaan liittyvän väkivallan teemojen parissa.
- ❖ DIDAR tarkoittaa kohtaamista persian ja kurdin kielillä.
- ❖ DIDAR:ssa työskentelee toiminnanohjaajina Sari Mattila ja Fardin Abbasi sekä yksikönjohtajana Satu Hintikka.

Asiakkuudessa maahanmuuttajataustainen eroperhe

- ❖ Maahanmuuttaja – Käsite ei sinänsä ennusta mitään tulevista ongelmista tai ongelmattomuudesta. Maahanmuuton syy (työperäinen, pakolaisuus, avioliitto) voi antaa viitteitä siitä, millaisia haasteita perhe saattaa kohdata.
- ❖ Muistettava AINA, että jokainen ihminen ja perhe on ainutlaatuinen eikä minkään uskonnon tai kulttuurin edustaja. Työntekijän on olennaista tunnistaa omat ennako-oletuksensa ja suhtautumisensa, vain silloin asenteet on mahdollista siirtää syrjään ja kohdata ihminen aidosti omana itsenään.

Mitä tulisi huomioda?

- Olennaista on kysyä, ihmetellä, kuunnella ja tarvittaessa konsultoida aiheen parissa työskenteleviä tahoja. Mm. DIDARin työntekijä voi tulla työpariksi.
- Perheissä, jotka ovat lähtöisin ns. kunniakulttuureista, saattaa erotilanteissa esiintyä seuraavanlaisia haasteita, joista on hyvä olla tietoinen:
 - ❖ Eroaminen ei ole yleisesti hyväksyttyä, ja usein eron katsotaan olevan naisen syy
 - ❖ Erossa lasten katsotaan kuuluvan isälle. Tämä seikka voi johtaa siihen, että naiset pysyttelevät väkivaltaisissakin liitoissa varsin pitkään. Pelko lasten menettämisestä miehelle ja tämän suvulle on suuri.
 - ❖ Asiallisen tiedon antaminen lapsen ja vanhempien oikeuksista on tarpeen.

Mitä tulisi huomioda?

- ❖ Nainen pelkää eroamista usein siitäkin syystä, että vanhemmat ja koko yhteisö ovat eroa vastaan. Nainen häpäisee perheen ja suvun maineen, mikä voi johtaa kunniaan liittyvään väkivaltaan. Näissä tilanteissa naisen ja lasten turvaaminen on äärimmäisen tärkeää.
- ❖ Eroaminen saattaa johtaa naisen eristäytymiseen ja eroon yhteisöstä.
- ❖ Olennaista on työskentely perheenisän ja tarvittaessa suvun kanssa.
- ❖ Työturvallisuuteen kiinnitettävä erityistä huomiota.

Kunniaan liittyvä väkivalta erotilanteessa

- ❖ Perheen tai suvun piirissä tapahtuvaa kunnianormien puolustamiseen liittyvää väkivaltaa tai rajoittamista. Menetetty kunnia voidaan palauttaa vain rankaisemalla häpeän aiheuttanutta henkilöä. Tämän vuoksi väkivallan on oltava julkista.
- ❖ Väkivalta voi olla luonteeltaan henkistä ja/tai fyysistä.
- ❖ Väkivalta voi ilmetä mm. uhkaamalla, pelottelemalla tai vainoamalla. Usein uhkaaja ei ole vain aviopuoliso vaan kuka tahansa yhteisön jäsen, jopa asiakkaan omasta kotimaasta saattaa olla uhan aiheuttaja.
- ❖ Kunniaväkivallan äärimmäinen muoto on kunniamurha.

Milloin ottaa yhteyttä!?

- ❖ Ennen kuin mitään väkivaltaa tapahtuu.
 - ❖ Jos herää epäily, että erotilanteessa on väkivallan uhkaa
 - ❖ Pyrimme selvittämään tilannetta muiden toimijoiden ja perheen kanssa.
 - ❖ Kun väkivaltaa on jo tapahtunut
 - ❖ Pyrimme yhteistyössä eri toimijoiden kanssa varmistamaan, että tilanne rauhoittuu ja väkivallan kohde ja muut perheenjäsenet eivät joudu vaaraan.
- ✓ DIDAR ei tarjoa valmiita ratkaisuja. Tavoittemme on auttaa perheitä löytämään ratkaisut itse!

DIDARin palvelut

- ❖ Palvelut ovat maksuttomia ja luottamuksellisia
- ❖ Toiminta on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumatonta
- ❖ Työntekijät työskentelevät suomen, ruotsin, englannin, kurdin, persian ja darin kielillä. Muun kielisten asiakkaiden kanssa varaamme tulkin

Uskomme, että Ihmiset pystyvät
muutokseen,
kun he tulevat kuulluiksi ja kunnioitetuiksi.

Kunniaan liittyvien vaikeiden kysymysten
ratkaisemisessa tarvitaan kunnioittavaa ja
tasapuolista yhteistyötä koko perheen
kanssa.

**”Solmua, joka voidaan
avata sormilla, ei tarvitse
avata hampailla”**

2018 DIDAR / Setlementti Tampere ry

DIDAR

Pyhäjärvenkatu 1 A
33200 Tampere

Toiminnanohjaajat

Sari Mattila puh. +358 45 141 1888

Fardin Abbasi puh. +358 50 407 5445

Yksikönjohtaja

Satu Hintikka puh. +358 50 523 7313

Email: etunimi.sukunimi@setlementtitampere.fi

Monikulttuurisen perheen kohtaaminen erotilanteessa:

Muistilista

ARVOSTAVA
KOHTAAMINEN

1. KOHTAA YKSILÖ, ÄLÄ KULTTUUREITA

- **Ryhdy rohkeasti dialogiin. Ei tarvitse olla kulttuurien asiantuntija kohdatakseen ihmisiä eri kulttuureista.**
- **Älä oleta, vaan kysy: “Miten ajattelet tästä?”**

2. TUNNISTA ERITYISTARPEET/ -HAASTEET

- Maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvät prosessit (mm. elämänmuutokseen sopeutuminen, lupa-asiat)
 - Yhteiskunnan toimintaperiaatteisiin liittyvän tietotaidon puutteet (esim. lait, omat oikeudet/velvollisuudet, palvelujärjestelmä)
 - Oleskelulupaan liittyvät asiat (esim. onko avioliitto maassaolon peruste tai onko maassaolo sidottu puolison tuloihin?)
 - Taloudelliset resurssit (esim. onko omia tuloja, onnistuuko omien raha-asioiden hoitaminen)
 - Sosiaalisen tukiverkoston puute/ yhteisön tuottama paine
 - Epäluottamus viranomaisten toimintaan, kokemus toiseudesta
 - Yhteisen kielen puute/ vieraskielisyys (esim. mahdollisuudet tiedonsaantiin tai sähköisten palveluiden käyttämiseen, keskinäinen ymmärrys)
 - Ristiriidat yksilöllisen vs. yhteisöllisen elämäntavan/ ajattelumallin välillä (esim. perhekäsitys, perheenjäsenten roolit, kunnia, eron hyväksyttävyyys – ks. myös seuraava dia)
 - Ristiriidat ympäröivän yhteiskunnan vs. perheen/yhteisön odotusten ja vaatimusten välillä
 - Pelko oman kielen/ kulttuuriperinnön siirtymättömyydestä lapselle
- **Tarjoa tietoa, ole informatiivinen**
 - **Huomioi puolisoiden välisen resurssiepäsuhdan vaikutus heidän toimijuuteensa erotilanteessa!**
 - **Huolehdi tarvittavasta tulkkauksesta/ varmista ymmärrys**
 - **Opasta tarvittaessa omakieliseen neuvontaan (esim. Maahanmuuttajainfo Mainio tai www.info-lango.fi)**
 - **Huomioi kärjistyneissäkin tilanteissa molempien puolisoiden tarpeet → Ohjaa tarvittaviin palveluihin**

LUOTTAMUS

Joitain kulttuurisia oletuksia konflikteista

(Lähde: Ekholm & Salmenkangas (2008): Puhumalla paras - ratkaisuja arjen etnisiin konflikteihin

LÄNSIMAINEN	EI-LÄNSIMAINEN
oikaisen vääryyden	ylläpidän harmoniaa
välittäjän pitää olla neutraali	välittäjän pitää olla arvovaltainen henkilö
sovittelu on epävirallista	sovittelu on virallista
yksinkertaistan konflikteja	hyväksyn monimutkaisuuden
riskinotto on hyväksyttävää	riskit ovat vähemmän hyväksyttäviä
suosin välittämiä ratkaisuja	ajalliset takarajat eivät ole tärkeitä
suosin kirjallisia sopimuksia	kirjalliset ja suulliset sopimukset yhtä tärkeitä
riippuvuus on heikkoutta	riippuvuus on olennaista
asioilla on aina jokin syy	asioilla on monta syytä
historialla ei ole merkitystä	historia vaikuttaa kaikkeen
riita täytyy saada näkyväksi	ennaltaehkäistään piilossa olevia ristiriitoja
tunteet ilmaistaan selkeästi	tunteet ilmaistaan hillitysti
konflikti on epäonnistumista	konflikti on väistämätön osa arkipäivää
virheen myöntäminen on tärkeää	toisen kasvojen säilyttäminen on tärkeää

Monikulttuurisen perheen kohtaaminen erotilanteessa: *Lisätietoa ja kontaktitahoja*

- **Ks. Monikulttuuristen perheiden tiedon ja tuen työkalupakki (LAPE Pirkanmaa)**
<https://lapepirkanmaa.fi/perhekeskustoimintamalli/maahanmuuttajapalvelut/>
- Väestöliiton monikulttuurisuussivusto: https://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/monikulttuurinen_parisuhde/kriisit_ja_ero/
- Omakielinen neuvonta:
 - Maahanmuuttajainfo Mainio (Tampere/ Pirkanmaa) <https://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/maahanmuuttajat/mainio.html>
 - Info-Lango: www.info-lango.fi (valtakunnallinen)
- Didar/ Setlementti Tampere ry: Konsultaatiota, yksilö- ja ryhmätoimintaa kunniakulttuurikysymyksiin liittyen www.didar.fi
- Tietoa väkivallasta ja avun hakemisesta eri kielillä www.haeapua.info
- Romani-asiat (erit. kouluasiat): Tsetanes Naal –hanke <https://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/organisaatio/hyvinvoinnin-palvelualue/kasvatus-ja-opetuspalvelut/projektit.html>

Monikulttuurista toimintaa ja tukea:

- Kv. Naisten tapaamispaikka Naistari www.naistari.fi
- Tyttöjen Talo www.tytto.fi
- Kölvi-toiminta pojille ja nuorille miehille www.kolvi.fi

CASE-PERHEET

CASE-perheet

- *Millaisia erityisiä asioita ja kysymyksiä erotilanteeseen voi liittyä kunkin perheen kohdalla?*
 - *Mikä voi olla työntekijälle erityisen haasteellista?*
 - *Millä tavoin perhettä voisi tukea erotilanteessa?*
-
- *3 ryhmää - n. 10 min./perhe*
 - *Täydentäkää paperille kunkin perheen kohdalla keskeisimmät asiat /kysymykset*
 - *Keskustelkaa ja pohtikaa asioita yhdessä sekä hyödyntäkää perheiden luona olevia asiantuntijoita*

YHTEINEN KOONTI:

Mitä monikulttuurisen perheen kohtaamisessa erotilanteessa tulisi huomioida?

- Päällimmäiset ajatukset: Mikä jäi erityisesti mieleen/ jäikö jokin mietityttämään?
- Löytyikö eri perheiden kohdalla yhteisiä teemoja?
- Mikä erottaa ja mikä yhdistää eri perheitä?
- Mikä haastaa työntekijää?

Perhe No. 1

- Romaniperheeseen kuuluu äiti, isä, 9-vuotias tyttö ja 14-vuotias poika.
- Äiti opiskelee lähihoitajaksi, isä on työharjoittelussa.
- Pojalla on koulussa hankaluuksia; hän joutuu yhtenä tappeluihin toisten kanssa, poissaoloja on paljon ja koulumenestys on heikkoa. Äiti ei saa häneen otetta.
- Miehen vanhemmat asuvat lähistöllä ja viettävät paljon aikaa lasten kanssa vanhempien opiskellessa/ ollessa työharjoittelussa.
- Äiti kokee, ettei pysty parisuhteessaan yhdistämään opiskelua/työssäkäyntiä puolisona ja äitinä olemisen velvoitteisiin. Miehen mielestä vaimo ei huolehdi perheen ja lasten asioista riittävän hyvin. Eroamisesta ei ole keskusteltu ääneen. Äitiä pelottaa lastensa menettäminen mahdollisen eron edessä.

KOONTI Perhe No. 1: Romaniperhe (vain aamupäivän ryhmä)

- Jos mietit, mistä asioista/aiheista on soveliasta keskustella ja mistä ehkä ei, kysy suoraan.
- Keskimäärin romaniperheissä ei tiedetä kovin hyvin parisuhdetta tukevista tai monista muistakaan palveluista tai ainakaan ei uskalleta ottaa yhteyttä.
- Naisella saattaa olla pelko lasten menettämisestä. Erotilanteessa nainen saattaa luovuttaa ja ajatella, että hän on tehnyt virheen – silloin on myös helpompi antaa periksi. Erotilanteessa nainen saattaa myös haluta takaisin oman sukunsa pariin, jos on muuttanut naimisiin mennessään miehensä mukana.
- Joustavat asumisjärjestelyt ovat usein hankalasti järjestettävissä. Lapset saatetaan antaa myös isovanhemmille kasvatettaviksi.
- Muistettava, että myös vanhempien perheillä/ suvuilla on suuri merkitys yhteisöllisessä kulttuurissa - myös erotilanteessa ja lasten kasvattamisessa.
- Oikean informaation antamisella suuri merkitys: Mitä palveluita/tukitoimia on tarjolla, mitä ovat lain suomat oikeudet.

Perhe No. 2

- Perheen isä on suomalainen, äiti on muuttanut Suomeen Kaukoidästä 5 vuotta sitten avioliiton vuoksi.

- Uusperheeseen kuuluu myös yläkouluikäinen poika, joka on muuttanut äitinsä perässä Suomeen vasta 1,5 vuotta sitten, sekä pariskunnan yhteinen 4-vuotias tyttö.
- Äidin suomenkielentaito on heikko. Pariskunta puhuu keskenään englantia. Kodin ulkopuolella mies toimii usein tulkkina vaimolleen. Isä vastaa perheen talousasioista.
- Äiti viettää aikaansa etupäässä kotona. Hän on huolissaan pojasta, joka ei tunnu viihtyvän kotona.
- Parisuhde on väkivaltainen. Äiti ei kuitenkaan tiedä, mitä voisi tilanteessa tehdä. Häntä pelottaa lastensa menettäminen.

KOONTI Perhe No. 2: Monikulttuurinen uusperhe

- ”Tavallisen” uusperheen haasteet + omat lisähaasteensa
 - Haasteena äidin (ja pojan?) puutteellinen kielitaito
 - Mitä tapahtuu äidin oleskeluluvalle eron jälkeen?
 - Äiti tarvitsee itsenäisen elämän aloittamiseen vahvaa tukea, kuka auttaa?
 - **SPR:n Arjen Apu**: Vapaaehtoiset auttavat konkreettisissa asioissa
 - Onko äidillä mitään tukiverkostoja Suomessa? Tärkeää löytää jostain henkistä ja sosiaalista tukea.
- Teini-ikäisen pojan tukeminen tärkeää. Onko isäpuoli-suhteessa ollut väkivaltaa? → esim. perhetyö, yhteys koulun oppilashuoltoon
- Tytön huomioiminen väkivallan näkijänä
- Kuka työskentelee isän kanssa? Tärkeää muistaa myös hänet!
- Monitahoinen asia, vaatii verkoston koolle.

PERHE No. 3

- Perhe on saapunut Suomeen Lähi-Idästä turvapaikanhakijana 2 vuotta sitten. He ovat saaneet hiljattain oleskeluluvan.
- Perhe oli kotimaassaan hyvin toimeentuleva, ja molemmat vanhemmat ovat korkeasti kouluttautuneita. Suomessa heidän tutkintonsa eivät kuitenkaan kelpaa suoraan ko. ammatteihin. Nyt molemmat vanhemmat odottavat kotona kotoutumiskoulutukseen pääsyä.
- Perheen 4-vuotias poika on päiväkodissa ja 7-vuotias tyttö koulussa. Poika leikkii päiväkodissa usein hyvin väkivaltaisia leikkejä. Tyttö on koulussa hyvin hiljainen ja syrjäänvetäytyvä.
- Äiti kokee parisuhteen muuttuneen vaikeaksi ja rajoittavaksi muuton myötä. Hän on puhunut eron mahdollisuudesta. Isä sättii äitiä vain oman itsensä ajattelemisesta sekä oman kulttuuriperintönsä uhraamisesta. Hän on huolissaan lastensa saamista roolimalleista ja kunnollisesta kasvatuksesta.

KOONTI Perhe No. 3: Pakolaisperhe

- Turvapaikanhaku- ja kotoutumispalveluiden prosessit ovat todella hitaita ja uuvuttavia → odottaminen, epävarmuus ja tekemisen puute aiheuttavat suuria haasteita parisuhteelle ja perhe-elämälle. Epävarmuus jatkuu usein myös turvapaikan saamisen myötä: Huoli kotimaahan jääneistä sukulaisista, määräaikaisen oleskeluluvan jatkosta, omasta ja lasten tulevaisuudesta...
- Muutto ollut suuri haaste perheenjäsenten rooleille, erityisesti isälle. Isä on joutunut perheenpäänä ”roolittomaksi”, mikä vaikuttaa koko perheeseen.
- Huomioitava myös Suomessa olevan maahanmuuttajayhteisön rooli ja kotimaahan jääneen suvun rooli puolisoiden toiminnan ja ajattelun taustalla
- Kuka ottaa tilanteessa kopin, lähtee purkamaan asiaa? Päiväkoti, jossa lapsi oireilee.
- Molemmat vanhemmat tarvitsevat mielekästä tekemistä → kotoutuminen, sisältöä arkeen.
 - Hyödynnä myös 3. sektorin ja seurakuntien toimijat/toiminnot!
- Puolisoja on kuultava sekä yhdessä että erikseen, jotta tilanteesta saa riittävän hyvän kuvan.
- Tarvittaessa perheen kanssa työskentelyyn voi kutsua mukaan myös DIDARin.
- Kaikkien verkostotoimijoiden ei tarvitse olla mukana jokaisessa tapaamisessa, riittää, kun jollakulla on kokonaisuus käsissään → sovittava!

YHTEISET NOSTOT – Monikulttuuriset perheet eron edessä

1. Kysy avoimesti ja rohkeasti, älä tee oletuksia taustojen perusteella!
2. Kuuntele, huomioi ja järjestä tukea molemmille osapuolille. Kumpaakaan ei saa jättää yksin, eron johtaneista syistä riippumatta!
3. Hyödynnä 3. sektorin toimijoita, esim. DIDAR/ Setlementti Tampere ry, SPR:n Arjen Apu
4. Huomaa, että maahan muuttanut ihminen voi ymmärtää/tulkita viranomaisen roolin eri tavoin kuin kantasuomalainen. Esim. epäluottamus, odotus (tai pelko) perhettä koskevien päätösten tekemisestä.